

DOI: 10.33270/0525676812.18
УДК 343.9

ЧЕЧОТКА Ірина

здобувач науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6737-4749>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Анотація. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх має особливості, які вирізняють його з-поміж загального порядку, визначеного кримінальним процесуальним законодавством. Реалізація кримінального провадження за участю неповнолітніх (відповідно до їх процесуального статусу – підозрюваний (обвинувачений), свідок чи потерпілий) – супроводжується додатковими питаннями врегулювання кримінальної процесуальної форми, процесуальними гарантіями забезпечення їх законних прав, свобод та інтересів, особливостями проведення процесуальних дій за участю неповнолітніх й отримання від них криміналістично значущої інформації. Нині, у зв'язку з процесами приведення вітчизняного кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики до високих демократичних міжнародних та європейських стандартів, процес кримінального провадження щодо неповнолітніх зазнає постійних змін та вдосконалення, що потребує ретельної дослідницької уваги. Один із напрямів такого вдосконалення полягає в розробленні наукових положень і практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Адже власне криміналістичне забезпечення спрямовано на підвищення ефективності діяльності із розслідування кримінальних правопорушень, швидке й повне забезпечення досягнення завдань кримінального провадження. Проблематику криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, з огляду на її багатоаспектність, розглянуто з різних поглядів, відповідно до її нормативно-правового закріплення, теоретичного тлумачення й практичного вираження. Підкреслено, що криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх повинно ґрунтуватися на ключових засадах кримінального провадження; зважати на особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх як його особливих учасників зі специфічним правовим статусом, що передбачає додаткові гарантії із забезпечення прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх, криміналістичне забезпечення є умовою ефективності розслідування, судового розгляду й досягнення завдань кримінального провадження; враховувати особливості криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх відповідно до основних форм реалізації: техніко-криміналістичної, тактико-криміналістичної й методико-криміналістичної. Важливим є той аспект, що системі криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх реалізують як під час досудового розслідування, так і судового розгляду, що потребує подальших наукових розвідок проблематики та ґрунтовних емпіричних досліджень.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; досудове розслідування; дитина; правовий статус; криміналістична техніка; криміналістична тактика; криміналістична методика.

Рекомендоване посилання:

Чечотка І. Актуальні питання криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 1–2 (67–68). С. 138–145. DOI: 10.33270/0525676812.18

Вступ

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх має особливості, які вирізняють його з-поміж загального порядку, визначеного кримінальним процесуальним законодавством. Реалізація кримінального провадження за участю неповно-

літніх (відповідно до їх процесуального статусу – підозрюваний (обвинувачений), свідок чи потерпілий) – супроводжується додатковими питаннями врегулювання кримінальної процесуальної форми, процесуальними гарантіями забезпечення їх законних прав, свобод та інтересів, особливостями проведення процесуальних дій за

участю неповнолітніх й отримання від них криміналістично значущої інформації. Нині, у зв'язку із процесами приведення вітчизняного кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики до високих демократичних міжнародних та європейських стандартів, процес кримінального провадження щодо неповнолітніх зазнає постійних змін та вдосконалення, що потребує ретельної дослідної уваги.

Як зазначено в Національній стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1027-р, положення законодавства та практика його застосування певною мірою відповідають нормам міжнародного права у сфері юстиції щодо дітей. Водночас наявні проблеми, розв'язання яких необхідно забезпечити шляхом виконання Україною міжнародних зобов'язань, насамперед дотримання засад кримінального процесуального законодавства. Серед комплексу поставлених завдань акцентовано на забезпеченні рівності прав дітей, які вчинили суспільно небезпечні діяння, передбачені статтями Особливої частини КК України, до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність, з правами підозрюваних, обвинувачених; забезпеченні єдиного підходу до допиту дітей незалежно від їх статусу в кримінальному провадженні (підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий тощо), зокрема з використанням таких спеціальних методик, як «Зелена кімната»; необхідності сприяти вдосконаленню правозастосовної діяльності органів досудового розслідування у провадженнях за участю дітей, які є свідками або потерпілими, з метою захисту їх прав (Order of the Cabinet of Ministers..., 2018).

Серед напрямів такого вдосконалення є розроблення наукових положень і практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Адже власне криміналістичне забезпечення спрямовано на підвищення ефективності діяльності з розслідування кримінальних правопорушень, швидкого й повного забезпечення досягнення завдань кримінального провадження. Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх розроблено з огляду на особливості збирання криміналістично значущої інформації в її матеріальному, ідеальному або цифровому (електронному) вираженні – від неповнолітнього – особливого учасника кримінального провадження з процесуального, організаційного, тактичного, психологічного аспектів.

Матеріали та методи

Під час процесу дослідження використано різноманітні методи наукового пізнання для виконання окреслених завдань. Слід виокремити

порівняльно-правовий метод – для аналізу нормативно-правової бази стосовно зазначеної проблематики; системно-структурний метод – для з'ясування структури криміналістичного забезпечення процесу кримінального провадження щодо неповнолітніх; функціональний метод – для визначення перспективних напрямів удосконалення діяльності з реалізації досудового розслідування. Методи формальної логіки – для узагальнення наукових поглядів учених, аналізу емпіричної інформації, що становить предмет дослідження. На основі методу синтезу сформульовано висновки за результатом дослідження.

Мета статті полягає у висвітленні актуальних на цьому етапі розвитку науки й практики питань криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Проблематику криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх розкрито у працях: О. Ф. Вакуленка (2017) «Досудове розслідування кримінальних проваджень щодо неповнолітніх», Г. Ю. Нікітіної-Дудікової (2022) «Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей» та ін. Однак, попри наявність низки наукових публікацій, цілісної системи криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх донині не сформовано.

Результати й обговорення

Неповнолітній, як і кожен громадянин нашої держави, володіє правовим статусом, що передбачає і забезпечення комплексу прав, свобод, законних інтересів, і дотримання обов'язків.

Як зазначає С. А. Саклуб (2020), дитина є особистістю в різних її варіантах. Дефінітивне забезпечення правового статусу дитини необхідно здійснювати на підставі та з огляду на концептуальні підходи, які розроблено в різних галузях юридичної науки: теорії держави й права, конституційного, цивільного, сімейного, кримінального, адміністративного права. Отже: 1) правовий статус дитини як категорія, як правовий інститут, як різновид правового статусу особистості має право на самостійне існування; 2) правовий статус дитини – це об'єктивовані й формалізовані у праві можливості, необхідні особистості дитини для її всебічного розвитку, правовий стан, який відображає становище дитини у взаємодії з іншими суб'єктами права; 3) за своєю природою правовий статус дитини є комплексним міжгалузевим, побудованим на основі загального правового статусу особистості; 4) елементами правового статусу дитини, зважаючи на загальну концепцію правового статусу особистості, слід вважати: принципи правового становища дітей, правосуб'єктність дітей, громадянство дітей, права, свободи й обов'язки, гарантії права дитини, а також засоби й способи їх захисту, відповідальність дітей (Saklub, 2020).

Зауважимо, що нині в Україні під час опору збройній агресії російської федерації, збільшення кількості соціально-економічних проблем, зростання психологічного напруження проблема забезпечення прав і свобод дитини як неповнолітнього учасника кримінального провадження стала вкрай актуальною.

Неповнолітній у разі вчинення кримінального правопорушення перебуває «у конфлікті із законом» і в кримінальному провадженні може набувати правового статусу підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачено застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру.

Поняття «дитина, яка перебуває у конфлікті із законом» дослідники тлумачать так: це неповнолітня особа (неповноліття охоплює період від 14 до 18 років), яка вчинила правопорушення і/або перебуває на профілактичному обліку у відділі/секторі ювенальної превенції, або відбуває покарання за вироком суду (пов'язане з позбавленням волі чи ж альтернативне покарання) (Anosova et al., 2017). Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 проекту Закону України «Про юстицію, дружню до дитини», дитина у конфлікті із законом – дитина, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення чи визнана такою, яка вчинила адміністративне правопорушення, або дитина, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України (Draft Law of Ukraine..., 2021).

Також неповнолітній у кримінальному провадженні може набувати статусу свідка чи потеплілого, так званого учасника «у контакт із законом». Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 проекту Закону України «Про юстицію, дружню до дитини», дитина у контакт із законом – дитина, яка перебуває у сфері діяльності юстиції щодо дітей, зокрема дитина у конфлікті із законом, або дитина, яка є потерпілою чи свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення (Draft Law of Ukraine..., 2021).

Кримінальний процесуальний кодекс України використовує терміни «неповнолітня» та «малолітня» особи. Згідно з п. 12 ст. 3 КПК України, неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Малолітня особа – це дитина до досягнення нею чотирнадцяти років (п. 11 ст. 3 КПК України) (Criminal Procedure Code..., 2012).

До предмета дослідження належить з'ясування засад та особливостей кримінального провадження щодо неповнолітніх, і стосовно цієї категорії громадян необхідно вживати додаткових заходів із забезпечення прав, свобод і

законних інтересів неповнолітніх як особливих учасників кримінального провадження незалежно від їх процесуального статусу.

Згідно зі ст. 484 КПК України «Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх»: 1) порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх визначається загальними правилами цього Кодексу з урахуванням особливостей, передбачених главою 38 «Кримінальне провадження щодо неповнолітніх»; 2) кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, зокрема і, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється слідчим, дізнавачем, які спеціально уповноважені керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, зокрема й у разі застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя, суд та інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний спосіб життя неповнолітнього та відповідає його віковим і психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи під час прийняття процесуальних рішень і вживати інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього; 3) ці положення застосовують у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, вчинених особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку (Criminal Procedure Code..., 2012).

Однак з 24 лютого 2022 року, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», в Україні введено правовий режим воєнного стану. Тому кримінальне провадження щодо неповнолітніх здійснюють з огляду на особливості, встановлені ч. 13 ст. 615 КПК України. Дію положень ч. 2 ст. 484 та ч. 14 ст. 31 КПК України можна не застосовувати в умовах воєнного стану, якщо наявні обставини, що унеможливають участь дізнавача, слідчого, судді, спеціально уповноважених на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх (Law of Ukraine..., 2015).

Отже, вік як особливість особи – один із чинників, від якого залежить формування та закріплення правового статусу неповнолітнього в кримінальному провадженні.

Нині йдеться про формування цілісної системи ювенальної юстиції, яка максимально зважатиме на права, свободи та законні інтереси неповнолітніх учасників кримінального провадження. Систему ювенальної юстиції вбачаємо як сукупність елементів: особливий суб'єкт та суб'єктний склад – неповнолітній та неповноліття як правова база ювенальної юстиції; спеціалізовані судові органи та установи; спеціальні

процедурні норми, що регламентують процес досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень; спеціальні заходи кримінального правового впливу; несудові органи (комісії у справах неповнолітніх, уповноважений з прав дитини, органи опіки та піклування, служба пробації), спеціальні правоохоронні структури, створені для профілактики кримінальних правопорушень неповнолітніх (Romaniuk, 2021). Зараз у нашій державі реалізують Національну стратегію реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1027-р.

Проте вік неповнолітнього, окрім забезпечення дотримання особливого правового статусу, впливає й на участь відповідного процесуального учасника в кримінальному провадженні, проведення процесуальних дій за його участю, визначає процесуальні, організаційні, тактичні, психологічні особливості реалізації пізнавальної діяльності під час досудового розслідування та судового розгляду.

Урівноваження правового статусу під час проведення процесуальних дій здійснюється через участь додаткових суб'єктів – захисника, законного представника та педагога чи психолога. Також законодавець визначає часові обмеження в проведенні слідчих (розшукових) дій. Наприклад, згідно з ч. 2 ст. 226 КПК України, «допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день» тощо (Criminal Procedure Code..., 2012).

Зазначені та інші положення кримінального процесуального законодавства безпосередньо визначають тактику проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій за участю неповнолітніх; зумовлюють особливості застосування засобів криміналістичної техніки для виявлення й вилучення криміналістично значущої інформації, залучення даних криміналістичної тактики для встановлення психологічного контакту, застосування даних криміналістичної методики щодо окремих аспектів розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми чи щодо неповнолітніх. Тобто йдеться про врахування особливостей системи криміналістичного забезпечення за досліджуваних умов.

Передусім слід акцентувати на з'ясуванні поняття «криміналістичне забезпечення» в контексті його сучасного розуміння вченими.

В. А. Журавель, Н. В. Павлюк, О. І Резнікова (2017) у контексті проблематики розслідування корупційних злочинів вважають, що криміналістичне забезпечення є системою науково-технічних, організаційно-тактичних і методико-криміналістичних засобів, розроблених і впроваджених задля ефективного виконання діяльності органами кримінальної юстиції із запобігання злочинам, оптимізації їх розслідування та

судового розгляду, здійснюваних на підставі наукових знань про закономірності виникнення, збирання, дослідження, оцінки та використання доказів, виявлених під час кримінального провадження цієї категорії злочинів.

З. М. Топорецька (2015) висвітлює зміст криміналістичного забезпечення доказування в кримінальному провадженні, змістом якого є задоволення потреб процесу збирання, перевірки та оцінки доказів для встановлення предмета доказування технічними засобами, тактичними прийомами та методами криміналістики під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального правопорушення, проведення процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень у кримінальному процесі.

Ю. М. Чорноус (2012) визначає криміналістичне забезпечення як створення умов готовності й реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та криміналістичної методики, що ґрунтуються на загальнотеоретичних засадах криміналістики й спрямовані на виконання завдань розкриття, розслідування та запобігання злочинам.

Поділяємо думку О. Л. Дульського (2025), що криміналістичним забезпеченням є задоволення потреб практичної діяльності уповноважених суб'єктів як зі сторони обвинувачення, так і сторони захисту (передбачені в кримінальному процесуальному законодавстві), розробляючи та надаючи їм у достатній кількості криміналістичні рекомендації, методи, прийоми, засоби з метою виконання ними завдань кримінального провадження. Такі криміналістичні рекомендації, методи, прийоми та засоби охоплені криміналістичною технікою, тактикою і методикою.

Слід зазначити, що систему криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх реалізують як під час досудового розслідування, так і судового розгляду. Практичне вираження полягає в реалізації таких основних форм: техніко-криміналістичної, тактико-криміналістичної й методико-криміналістичної.

Техніко-криміналістичне забезпечення є складним поняттям. Його зміст міститься у двох значеннях: 1) сукупність засобів і знарядь, що призначені для виявлення, витребування, отримання, збереження, закріплення слідової інформації про кримінальне правопорушення; 2) діяльність з розробки, впровадження і використання засобів, знарядь, прийомів і рекомендацій їх застосування, а також створення сприятливих умов під час виявлення, витребування, отримання, збереження та закріплення слідової інформації про кримінальне правопорушення (Chornous, & Dul'skyi, 2023).

Техніко-криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх спрямовано на роботу з криміналістично значущою інформацією, джерелом якої є зокрема й неповнолітній учасник кримінального прова-

дження. Посилену увагу зосереджено на дотриманні вимог допустимості техніко-криміналістичних засобів, методів, прийомів, а також гарантій правового статусу неповнолітнього в кримінальному провадженні.

Наприклад, йдеться про безперервну відеофіксацію слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітніх, і зокрема – допиту. Відеозапис показань допитуваного застосовують з метою недопущення повторної травматизації неповнолітнього, створення умов проведення такої слідчої (розшукової) дії лише один раз під час кримінального провадження (зокрема, за умови проведення допиту в порядку ст. 225 КПК України «Допит під час досудового розслідування в судовому засіданні», використання отриманого відеозапису під час проведення судових експертиз (зокрема, судово-психологічної) (Criminal Procedure Code..., 2012).

З цього приводу вчені зазначають, що існує необхідність в обов'язковій відеофіксації допитів за участю неповнолітніх. В умовах змагального кримінального процесу можливість перегляду сторонами кримінального провадження результатів відеозапису є невіддільною частиною подальшої оцінки інформації, що виходить не лише від неповнолітнього підозрюваного, а й свідчить про умови проведення допиту. У зв'язку з цим запропоновано закріпити законом обов'язкове застосування відеозйомки під час допиту неповнолітніх підозрюваних і внести певні зміни у формулювання статей КПК України (Pavliuk, 2019).

Зміст тактико-криміналістичного забезпечення полягає в застосуванні положень криміналістичної тактики, їх реалізації з погляду праксеологічного підходу, практичній діяльності під час досудового розслідування та судового розгляду, що виражено в застосуванні відповідних тактичних прийомів та їх комплексів, тактичних рішень і тактичних операцій.

Тактика спрямована на забезпечення максимально комфортної атмосфери проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітнього. Як слушно зазначає М. С. Цуцкірідзе (2020), під час досудового розслідування слідчий та інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний спосіб життя неповнолітнього та відповідає його віковим і психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи під час прийняття процесуальних рішень і вживати інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.

Наприклад, щодо тактичного забезпечення кримінального провадження інноваційним і затребуваним практикою є такий інструментарій. Передусім слідчі (розшукові) дії із неповнолітніми здійснюють згідно з методикою «Зелена кімната»,

узгодженою із завданнями, визначеними Національною стратегією реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року. Методику «Зелена кімната» можуть застосовувати слідчий та ювенальні поліцейські для проведення інтерв'ювання (допиту/опитування) дитини з урахуванням її вікових і психологічних особливостей в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини. Метою методики «Зелена кімната» є отримання вірогідних показань дитини під час проведення її допиту/опитування в умовах мінімізації та недопущення повторної травматизації її психіки (Methodological recommendations..., 2021).

Іншою інноваційною технологією проведення процесуальних дій із неповнолітніми є використання моделі Барнахус. Відповідно до Порядку реалізації пілотного проєкту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус), Центр захисту дитини (за моделлю Барнахус) – це міждисциплінарний спеціалізований заклад/структурний підрозділ іншого закладу (відділ, відділення, сектор, дільниця тощо), який створено для проведення окремих слідчих (процесуальних) дій, передбачених КПК України, у дружньому до дитини середовищі та в умовах, які мінімізують наслідки її травматизації, а також надання комплексної соціальної, психологічної, правничої, домедичної та інших видів допомоги й послуг дітям, які є потерпілими або стали свідками кримінальних правопорушень (Order of the Ministry..., 2024).

Новий підхід до організації досудового розслідування, що стосується міжвідомчого планування й роботи за моделлю Барнахус, важливий для забезпечення багатопрофільної, скоординованої, ефективної та належної участі міжвідомчої групи та відповідних суб'єктів. Це дає змогу команді збирати інформацію та обмінюватися нею максимально ефективно відповідно до вимог законодавства, в інтересах дитини. Належна підтримка жертв/свідків злочинів та подальше їх ведення призначимим фахівцем протягом усього процесу допоможуть уникнути нервування дитиною, зменшити травмування її та членів сім'ї, які не є кривдниками. Крім того, це сприяє розгляду справи в інтересах дитини та досягненню найкращого результату для дитини в майбутньому (Collection of materials...).

Щодо методико-криміналістичного забезпечення слід зауважити, що застосування засобів криміналістичної тактики, методів і засобів криміналістичної техніки за конкретних умов (наприклад, під час розслідування певного виду кримінального правопорушення), або інших умов (з огляду на класифікацію криміналістичних методик) під час збирання фактичних даних (у кримінальному процесуальному аспекті) чи криміналістично значущої інформації (у криміналістичному аспекті) у комплексі становлять методико-криміналістичне забезпечення збирання

доказів у кримінальному провадженні (Chornous, & Dulskiy, 2023). Зміст методико-криміналістичного забезпечення полягає в розробленні криміналістичних методик, які враховуватимуть особливості розслідування певних видів (груп) кримінальних правопорушень, які вчиняють за участю неповнолітніх або де неповнолітні є жертвами вчинюваних стосовно них протиправних дій.

Висновки

Проблематику криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, з огляду на її багатоаспектність, слід розглядати в різних розрізах, відповідно до її нормативно-правового закріплення, теоретичного тлумачення й практичного вираження. Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх повинно ґрунтуватися на ключових засадах кримінального провадження; враховувати особливості кримінального прова-

дження щодо неповнолітніх як його особливих учасників зі специфічним правовим статусом, що передбачає додаткові гарантії щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх. Власне криміналістичне забезпечення є умовою ефективності розслідування, судового розгляду й досягнення завдань кримінального провадження; повинно враховувати особливості криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх відповідно до основних форм реалізації: техніко-криміналістичної, тактико-криміналістичної й методико-криміналістичної. Важливим є той аспект, що систему криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх реалізують як під час досудового розслідування, так і судового розгляду, що потребує подальших наукових розвідок проблематики та ґрунтовних емпіричних досліджень.

References

- [1] Anosova, A.V., Bezpalko, O.V., & Tsiuman, T.P. (et al.). (2017). Social work with vulnerable families and children (vol. 2). T.V. Zhuravel, Z.P. Kyianytsia (Eds.). Kyiv: OBNOVA KOMPANI.
- [2] Chornous, Yu.M. (2012). Forensic support as a scientific category and a practical task of forensics. *Problems of law and law enforcement*, 1, 149-155.
- [3] Chornous, Yu.M., & Dulskiy, O.L. (2023). Methodological and forensic support for collecting evidence in criminal proceedings. *New Ukrainian Law*, 4, 191-198. DOI: 10.51989/NUL.2023.4.25
- [4] Chornous, Yu.M., & Dulskiy, O.L. (2023). The concept and content of technical and forensic support for collecting evidence. *Legal Scientific Electronic Journal*, 7, 445-449. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-7/105
- [5] Collection of materials on the implementation of the "Barnahus" model in Ukraine. (n.d.). Retrieved from https://www.unicef.org/ukraine/media/20941/file/BARNAHUS_web.pdf
- [6] Criminal Procedure Code of Ukraine (2012, April). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
- [7] Draft Law of Ukraine No. 5617 "On child-friendly justice". (2021, June). Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72137
- [8] Dulskiy, O.L. (2025). *Forensic support for evidence collection by parties to criminal proceedings: international, European, national standards*. Odesa: Yurydyka.
- [9] Law of Ukraine No. 389-VIII "On the legal regime of martial law". (2015, May). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
- [10] Methodological recommendations for organizing work with children using the "Green Room" methodology for investigators and juvenile police officers. (2021). Kyiv. (n.d.). Retrieved from <https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Officers.pdf>
- [11] Nikitina-Dudikova, H.Yu. (2022). *Forensic methodology of investigation of criminal offenses against sexual freedom and sexual inviolability of children*. Vinnytsia: Tvory.
- [12] Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine National Strategy No. 1027-r National Strategy for Reforming the Justice System for Children until 2023. (2018, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text>
- [13] Order of the Ministry of Justice of Ukraine, the Prosecutor General's Office, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Ministry of Social Policy of Ukraine, the Ministry of Health of Ukraine No. 2218/5/180/523/352-N/1306 "Procedure for implementing the pilot project on the introduction of child protection centers (based on the Barnahus model)". (2024, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1151-24#Text>
- [14] Pavliuk, N.V. (2019). The role of video recording during interrogation with the participation of minor suspects. *Theory and practice of forensic examination and criminalistics*, 20, 103-109. DOI: 10.32353/khrife.2.2019.07
- [15] Romaniuk, V.V. (2021). The formation of juvenile justice in Ukraine. *Human rights in Ukraine: past, present, future* (pp. 310-312). Kharkiv. Retrieved from https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/romaniuk/pdf

- [16] Saklub, S.A. (2020). Certain aspects of the legal status of a child. *University scientific notes*, 3(15), 143-147. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_28
- [17] Toporetska, Z.M. (2015). Problems of defining the concept and content of forensic evidence in criminal proceedings. *Bulletin of Criminal Procedure*, 4, 139, 135-140.
- [18] Tsutskiridze, M.S. (2020). Investigation of crimes against sexual freedom and sexual integrity of children by investigators of the National Police of Ukraine. *Current problems of pre-trial investigation and trial of crimes against sexual freedom and sexual integrity of children, ways of their solution: materials of the International Scientific-Practical Conference* (pp. 342-3450). V.V. Chernieii, S.D. Husariev, S.S. Cherniavskiyi (et al.). (Eds.). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav. Retrieved from <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/17277>
- [19] Vakulenko, O.F. (2017). *Pre-trial investigation of criminal proceedings against minors* (Doctoral dissertation, Kyiv, Ukraine).
- [20] Zhuravel, V.A., Pavliuk, N.V., & Reznikova, O.I. (2017). Concepts and means of forensic support for the investigation of corruption crimes. *Issues of combating crime*, 32, 13-30.

Список використаних джерел

- [1] Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посібник: у 2 ч. / [А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін.]; за заг. ред. Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. Ч. 2. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми. 352 с.
- [2] Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення як наукова категорія та практичне завдання криміналістики. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2012. № 1. С. 149–155.
- [3] Чорноус Ю. М., Дульський О. Л. Методико-криміналістичне забезпечення збирання доказів у кримінальному провадженні. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. С. 191–198. DOI: 10.51989/NUL.2023.4.25
- [4] Чорноус Ю. М., Дульський О. Л. Поняття та зміст техніко-криміналістичного забезпечення збирання доказів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 7. С. 445–449. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-7/105
- [5] Збірка матеріалів із впровадження моделі «Барнахус» в Україні: довід. вид. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/20941/file/BARNAHUS_web.pdf
- [6] Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
- [7] Про юстицію, дружню до дитини: проєкт Закону України від 4 черв. 2021 р. № 5617. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72137
- [8] Дульський О. Л. Криміналістичне забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження: міжнародні, європейські, національні стандарти: монографія. Одеса: Юридика, 2025. 458 с.
- [9] Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
- [10] Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 48 с. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Officers.pdf>
- [11] Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей: монографія. Вінниця: Твори, 2022. 624 с.
- [12] Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 груд. 2018 р. № 1027-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text>
- [13] Порядок реалізації пілотного проєкту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус): наказ Міністерства юстиції України, Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 26 лип. 2024 р. № 2218/5/180/523/352-Н/1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1151-24#Text>
- [14] Павлюк Н. В. Роль відеофіксації під час допиту за участю неповнолітніх підозрюваних. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. № 20. С. 103–109. DOI: 10.32353/khrife.2.2019.07
- [15] Романюк В. В. Становлення ювенальної юстиції в Україні. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє*. Харків, 2021. С. 310–312. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/romaniuk/pdf
- [16] Саклуб С. А. Окремі аспекти правового статусу дитини. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3 (15). С. 143–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_28

- [17] Топорецька З. М. Проблеми визначення поняття та змісту криміналістичного забезпечення доказування у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 135–140.
- [18] Цуцкірідзе М. С. Розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей слідчими Національної поліції України. *Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, шляхи їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 черв. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 342–345. URL: <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/17277>
- [19] Вакуленко О. Ф. Досудове розслідування кримінальних проваджень щодо неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 298 с.
- [20] Журавель В. А., Павлюк Н. В., Резнікова О. І. Поняття та засоби криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. Вип. 32. С. 13–30.

CHECHOTKA Iryna

Researcher of the Scientific Research Laboratory on Crime Prevention Problems of the Educational and Scientific Institute of Police Activities of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6737-4749>

CURRENT ISSUES OF FORENSIC PROVISION OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN RELATION TO MINORS

Abstract. *Criminal proceedings against minors have features that distinguish them from the general procedure determined by criminal procedural legislation. The implementation of criminal proceedings with the participation of minors (according to their procedural status - suspect (accused), witness or victim) is accompanied by additional issues of regulating the criminal procedural form, procedural guarantees for ensuring their legitimate rights, freedoms and interests, the features of conducting procedural actions with the participation of minors and obtaining forensically significant information from them. Currently, in connection with the processes of bringing domestic criminal procedural legislation and law enforcement practice to high democratic international and European standards, the process of criminal proceedings against minors is undergoing constant changes and improvements, which requires careful research attention. One of the areas of such improvement is the development of a system of forensic support for criminal proceedings against minors. After all, the actual forensic support is aimed at increasing the efficiency of criminal investigation activities, rapid and complete achievement of the objectives of criminal proceedings. The issue of forensic support of criminal proceedings against minors, taking into account its multifaceted nature, has been considered from different angles, in accordance with its regulatory and legal consolidation, theoretical interpretation and practical expression. It is emphasized that the forensic support of criminal proceedings against minors should be based on the key principles of criminal proceedings; take into account the peculiarities of criminal proceedings against minors as its special participants with a specific legal status, which provides for additional guarantees for ensuring the rights, freedoms and legitimate interests of minors. The actual forensic support is a condition for the efficiency of investigation, trial and achievement of the objectives of criminal proceedings; should take into account the peculiarities of forensic support of criminal proceedings against minors in accordance with the main forms of implementation: technical-forensic, tactical-forensic and methodological-forensic. An important aspect is that the system of forensic support of criminal proceedings against minors is implemented both during the pre-trial investigation and the trial, which requires further scientific exploration of the issues and thorough empirical research.*

Keywords: *criminal offense; pre-trial investigation; child; legal status; forensic technique; forensic tactics, forensic methodology.*